שנה שניה — אדר תרפ"ו — מחברת ו'

5686 = 1925/1926

ב"ה

ספריה
"וזאת ליהודה"
מספר No. 7

אוצר־החיים

מאסף לתורת ישראל ולדברי ימי חיו.

כי חיים הם למצאיהם
משלי ד'. כ"ב.

נערך ויוצא לאור בעזהשי"ת מדי חדש בחדשו
על ידי
הרב חיים יהודה עהרענרייך
הרב בקה"י דעווא יצ"ו.

התכן:

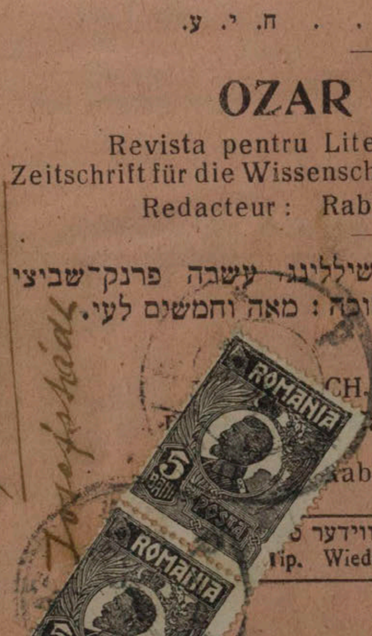
OZAR HACHAIM

Revista pentru Literatura Istorie Evreiască.
Zeitschrift für die Wissenschaft u. Geschichte des Judenthum.
Redacteur: Rabin CH. L. EHRENREICH.

מחירו לשנה: שני דולרים, עשרה שיללינג- עשבה פרנק־שביצי
סאקאל—40. ובמדינת ולוטה נמוכה: מאה וחמשים לעי.

הכתבת אל העורך והמו"ל:
CH. L. EHRENREICH
...arol 45.) ROMANIA.
...abbi IG. KLEIN Sătmar.

בדפוס של מו"ה יעקב ווידער ס...
Tip. Wieder, Seini. Romania,

לסופרי ה„אוצר־החיים" וקוראיו!

חושבים אנחנו אך למותר להכריז על טבעו וצביונו של ירחוננו. במשך השנה הראשונה לקיומו בולט שיטתו להשתדל להיות אוצר לדברי העוסקים בדרושת התורה על פי סדר והגיון, ובדרכו זה ילך בעזהי"ת גם להבא. עוד יותר משוכלל ויותר משופר. ומקוים אנו כי הקוראים והסופרים ימלאו את חובתם. למהר ולסלק את המגיע לנו עד היום הזה, ולשלוח לנו מאמרים המתאימים לתעודתנו ולשאיפתינו.

וכל מי שאין לו חפץ „באוצר החיים" ימחול לשלחו לנו בחזרה, למען לא יגרום לנו היזיקא בהוצאת הבי־דואר, ומי שמעכב החוברת בידו, בלי תשלומין, גזילה בידו. . .

המערכת.

אל חותמי „אוצר־החיים" בְּאַמֶרִיקָה!

החפצים ב„אוצר החיים" יפנו אל כבוד ידידי הרב המאוה"ג החה"ש מו"ה מנחם מענדל עקשטיין נ"י בנעוויארק, על פי אדרסתו:

Rev. Emanuel Ekstein, Rabbi of Cong. Tree of Life
Res. 608 E. 9th St. NEW-YORK.

ברוך הבא בשם ה'!

בשם מערכת „אוצר־החיים"
אני מקדם בברכה את כבוד הרב הגאון הגדול האדומו"ר
מו"ה יואל טייטעלבוים שליט"א
ליום בואו על כסא רבנתו בקראל יע"א. יהי בואו לשלום ולברכה.

העורך
חיים יהודה עהרענרייך
הרב לקה"י דווא יצ"ו.

בשם מערכת „אוצר־החיים" הנני מתכבד לברך בברכת מזל טוב את קהל עדת ישרון הארטה' בקראל שיחי', בכלל ובפרט ליום ביא רבם הרב הגאון הגדול האדומו"ר מו"ה יואל טייטעלבוים שליט"א. יהי בואו לגאון ולתפארת ליהדות המסורתית בטרנסילווניה.

העורך
חיים יהודה עהרענרייך
הרב לקה"י דווא יצ"ו.

בברכת גדא־טבא הנני מברך את ידידי הרב הגאון הגדול מו"ה בנימין פוקס שליט"א אבדקה"י גוו"ד יצ"ו לנשואי בנו המופלג נ"י.

חיים יהודה עהרענרייך
הרב לקה"י דווא יצ"ו.

מזל טוב „אפריון"!

מערכת „האוצר־"החיים מקדמת בברכה את העורך ידידנו החה"ש מר ש. מיללער ביאנקערס ליום הופעת ירחונו מחדש.

ברכת תנחומין

בלב קרוע הנני משתתף בצערה העמוק של משפחת האדומו"ר הרב הגאון הצדיק המפורסם מו"ה חייב צבי טייטעלבוים זצ"ל, המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

העורך.

וַיִּכָּתֵב בְּסֵפֶר . . .

שם בארכיוי־הממשלה, בתוך תעודות־המדינה מונחת דקלרציה כתובה וחתומה, המעידה על זכות־היהודי . . .

ובדין הוא שיטול שכרו, על יושר־לבו ואומן־רוחו אל הארץ אשר הוא גר בה . . .

בתוך התעודה כתובה, כי סריסי־המלך בקשו לשלוח יד בהמלך — ובא איש־יהודי והצילו . . .

„ויכתב בספר" . . .

אך ותשאר זכות־היהודי רק כתובה בספר . . .

עברה הסכנה — נשכחה כל הטובה . . .

ודקלרציה אחרת נכתבה — להשמיד ולהרוג את כל היהודים . . .

„ויכתב בספר" — אין כתיב כאן . . .

כי התעודה הזאת לא נתנה להלכה, להיות כתובה בספר — כי אם למעשה, לפעולה . . .

אמנם מיד כאשר נדדה שנת המלך, „וראה בחלומו את המן נוטל סיף להרגו" — וימצא כתוב, התעודה הכתובה, צדקתו וזכותו של היהודי . . .

כן בשעת הסכנה, בעת הלחץ והדחק — זכור יזכירו מה שנכתב ונחתם על היהודים . . .

אבל מכיון שהחרב שבה לתערה, ואין פגע ואין צוחה, זכותו של היהודי נשאר:

„ויכתב בספר" . . .

ה. י. ע.

חידושים וביאורים בספרי התלמוד.

א) ירושלמי סנהדרין פ"ו, ה"ו, „מית בר מעיין מוכס" [עיין אוצר החיים תרפ"ה צד קי"ז] שם המוכס היה באמת „בר־מעיין". ופירש השם, „בן־המעיים". כלומר איש שאהב רק את בני מעיו, כי אכל הרבה. וע"כ מספרת עליו האגדה שבכל זאת נתן את המאכל לעניים, ובכן זאת היתה זכותו. שם זה הוא שם־גנאי, כמו אח"כ באותו אגדה,

„מרים בת עלי־בצלים״, ע״ש הבצלים. ועוד יש הרבה שמות כאלה. א״כ הדבר יש לתקן בבבלי סנהדרין מ״ד: ״דב[ר מ]עיא מוכסא״ תחת „דבעיא מוכסא״. ומובן שאין שום יחס בין שם זה לשם־המקום „מעון״.

ש. קליין.

ב) ירושלמי פאה פ״א, ה״א. „מחשבה טובה המקום מצרפה למעשה, מחשבה רעה אין המקום מצרפה למעשה וכו׳ הדא דתימא בישראל אבל בגוים חילופין, מחשבה טובה אין הקב״ה מצרפה למעשה, וכו׳ דכתיב ועד מיעלי שמשא הוה משתדל להצלותיה, ולא כתיב לשיזביה, מחשבה רעה הקב״ה מצרפה, דכתיב מקטל מחמס אחיך יעקב, וכי הרגו, אלא מלמד שחשב עליו להורגו והעלה עליו הכתוב כאילו הרגו״. ומובא בתוס׳ קידושין ל״ט: ד״ה מחשבה וכו׳. וקשה לי אמאי לא הביאו ראי׳ מקרא דתורה (דברים כו, ח.) „ארמי אבד אבי״ ולא מצינו שאבדו באמת רק לבן ביקש לעקור, הרי מחשבה רעה של עכו״ם הקב״ה מצטרפה למעשה, וצ״ע.

הק׳ לוי יצחק מיללער. פעטראזשען.

באור החיים: בביאור הקרא „ארמי אבד אבי״ נחלקו המפרשים, רש״י פירש „ארמי אבד אבי לבן בקש לעקור את הכל, כשרדף אחר יעקב, ובשביל שחשב לעשות, חשב לו המקום כאלו עשה שאומות עובדי כוכבים חושב להם הקב״ה מחשבה כמעשה״. ומקור הדברים האלו היא בספרי תבא פסקא ש״א ״ארמי אובד אבי, מלמד שלא ירד יעקב לארם אלא לאובד, ומעלה על לבן הארמי כאלו איבדו״. ובילקוט שם „מלמד שלא ירד יעקב לארם אלא (לאבדם) [להאבד] ומעלה וכו׳״ ובפסיקתא זוטרתא פ׳ תבא, „העלה הכתוב על לבן הארמי כאלו הוא האבידו ליעקב אבינו, מלמד שביקש לעשות ולא עשה, וכן הוא אומר, (בראשית ל״א.) לולא אלהי אבי וכו׳״. ונראה שהם מפרשים מלת „אבד״ בלשון פועל יוצא, כאלו אמר מאבד, דמשמע שהאבידו. ולפי״ז הכי קאמר קרא, „ארמי״ לבן הארמי „אבד״ האביד את „אבי״ יעקב. ואעפ״י שלא האביד, רק ביקש לעקור את הכל. כיון שביקש לעשות, העלה עליו הכתוב כאלו עשה. דבעכו״ם הקב״ה מצרף המחשבה רעה למעשה.

[ומה שכתב בספרי „שלא ירד יעקב לארם אלא לאובד״ וגם גי׳ הילקוט „אלא להאבד״ צריך ביאור. איך יתכן שירד יעקב אבינו לארם להאבד ח״ו? ובתורה תמימה שם פי׳ דהפעל אבד מורה גם על טרדות וגלות ממקומו, כמו ובאו אובדים מארץ אשור (ישעיה כ״ז) וכן את האובדות אבקש ואת הנדחות אשיב, (יחזקאל ל״ד.) וכן דרשו בתו״כ פ׳ בחקותי בפסוק ואבדתם בגוים אלו עשרת השבטים שגלו ממקומם, אחרים אומרים אין אבדן אלא גולה, יעיי״ש, וה״נ הפירש „שלא ירד יעקב לארם אלא להאבד״ כלומר, לגלות ולטלטול וטרדת הגוף, כנודע שברח אז מפני עשיו, ומעלה עליו

הכתוב על לבן כאלו אבדו, כלומר האבידו מן העולם ממש. ולי נראה דצ״ל „אלא להעבד״ כלומר שלא ירד יעקב לארם אלא להיות עבד ללבן, והעלה הכתוב על לבן כאלו אבדו אבידה ממ״ש.]

אמנם הראב״ע אומר, (דברים כ״ו, ה׳.) „מלת אובד מהפעלים שאינם יוצאים. ואלו היה ארמי על לבן, היה הכתוב אומר, מאביד או מאבד, ועוד מה טעם לאמור, לבן בקש להאביד אבי וירד מצרימה ולבן לא סבב לרדת אל מצרים. והקרוב שארמי הוא יעקב, כאלו אמר הכתוב, כאשר היה אבי בארם ה״ה אובד, והטעם עני בלא ממון. וכן תנו שכר לאובד (משלי ל״א, ג.) והעד ישתה וישכח רישו. (שם שם ד׳). והטעם, כי לא ירשתי הארץ מאבי, כי עני היה כאשר בא אל ארם, גם גר היה במצרים והוא היה במתי מעט, ואח״כ שב לגוי גדול, ואתה ה׳ הוצאתנו מעבדות לחרות, ותתן לנו ארץ טובה. ואל יטעון הטוען איך יקרא יעקב ארמי, והנה כמוהו יקרא הישמעאלי והוא ישראלי״. וכן פי׳ הספורני, „ארמי אובד אבי, הנה אבי שהיה יעקב היה זמן מה, ארמי אובד. שלא היה לו בית מושב וכו׳״. וכ״כ הרד״ק בשרש אבד שהוא בודד מן הקל. ומעתה לפי פירש זה אין ראייה מקרא זה שהעלה הקב״ה על לבן שחשב לעשות כאלו עשה, דקרא איירי ביעקב. (ובתרגום אונקלוס פירש „לבן ארמאה בעא לאובדא ית אבא״ ולדעתי „אובד״ הוא פועל בינוני ולא שם, ור״ל חשב לאבדו. והכריע בין שתי הפירושים הנ״ל. ולפירושו אף דקאי על לבן, עכ״ז אינו מוכח דמעלה עליו הכתוב כאלו אבדו.) א״כ יש לומר דגם דעת הירושלמי בביאור הקרא, כמו שפירוש התרגום או הראב״ע, ועל כן לא הביא ראייה מקרא זה, דבעכו״ם הקב״ה מצרפה המחשבה רעה למעשה.

ועתה מצאתי מרגליות טובה במדרש שו״ט מזמור ל׳ „ר׳ נחמיה אומר חשב עכו״ם לעשות עבירה אעפ״י שלא עשאה, הקב״ה חושבה כאלו עשאה, שכן הוא אומר (דברים כ״ג) ארמי אובד אבי וכן היכן איבד לבן ליעקב אלא על ידי שחשב לעשות כן מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה״. הרי לפניך שהשו״ט הביא ראיי׳ מקרא זה, שהוא ביאר את הקרא על לבן ופירש מלת „אובד״ לפועל יוצא. [ועיין במזרחי ובגור ארי׳ שטענו על הראב״ע שנטה מדברי הכז״ל, אבל הוא מצא תנא דמסייע ליה את הירושלמי שמיאן להביא ראיי׳ מקרא זה, כמו שהביא השו״ט, דהוא ביאור הקרא כפי׳ הראב״ע, ואין משם שום ראייה. ואקוה שאוהבי הראב״ע ישמחו בזה, שזכיתי להסר מעליו פליאה נשגבה.]

ובגוף דברי הירושלמי, המובאים בתוס׳ קידושין שם כבר תיקן הגרי״ב. אמנם לא הרגיש כי בירושלמי לפנינו איתא „דכתיב מקטל מחמס אחיך יעקב״. ודרש את מלת „מקטל״ שהוא סוף פסוק הקודם עם מלת מחמס שבפסוק שאחריו ודורש מפני שהרגת לאחיך יעקב בחמס שלך. אמנם בכתב יד סירילאו ליתא לתיבת „מקטל״, כמו דליתא בגי׳ התוס׳. ונראה שהם פרשו מלת מחמס מלשון רציחה. ועיין בילקוט תהלים רמז תשי״ג „וכה״א מחמס אחיך יעקב וגו׳ מקטל״. וברור שמלת מקטל הוא רק ביאור למלת מחמס. ואולי נכנסה לבפנים מן הגליון. וכן אפשר שהי׳ גי׳ הירושלמי

ונשתבשה מהמדפוסים. ולחנם מתאמץ בעל משפחת סופרים (צד 191) לשבש המקראות.

ח. י. ע.

ג) חולין פ"ד: בזוגיתא חוורתא. והקשו בתוס' שם מסוטה מ"ח: דתנא משחרב בהמ"ק בטלא שירה פרנדא וזכוכית לבנה? ותי' דלא לגמרי בטלה. (ועיין שבת כ"ט: ב"מ ל. תוס' שם.) ותירוצם צ"ע מתוס' מ"ק י"ט: ד"ה והתניא וכו' דכתבו דבטל משמע בכולו. ועיין בירושלמי סוכה סוף פרק ד' "משחרב ביהמ"ק פסק וכו' זכוכית לבנה וכו' שהיתה מתקפלת". ומובא במדרש איכה פ"ד. ופי' מהרזו"ו, שהיתה מתקפלת כמו הלבנה בשמים שמתקטנת בעצמה ומתגדלת בעצמה, כך הי' כלי זכוכית טובים כשהיו אוחזים אותו ביד הי' מתקפל ומתקטן, וכשהיו פותחים היד הי' חוזר לאיתנו הראשון מעצמו. וכו' יעיי"ש. ולפי"ז קושי' התוס' יסירו דכלי זכוכית המתקפלת בלבד בטלה משחרב ביהמ"ק, אבל זכוכית לבנה נמי שכיחא. ועיין בקה"ע שם.

חיים פעלדמאן, דראגמירשט.

פרשנדתא.

ביאורים בפירש רש"י על תנך ותלמוד ומדרש.

א) רש"י בראשית מ"א, מ"ג. אין אברך אלא לשון ברכים שהכל היה נכנסין ויוצאין תחת ידו. משולל הבנה. דברי רש"י נובעים מספרי ריש דברים ושם כ' תחת לשון ברכים לברכים. ביוסיפין מצאנו הרבה פעמים את האלברכוס, והוא משרה ושררות, שהכל נכנסין ויוצאין תחת ידו. וזה כוונת רש"י אין אברך אלא אלברכים או אלברכוס. [עיין בפירש מלה זו בחבורו של ח. קאהוט על העתקה פרסית לריב"י טווס צד קמ"א. חי"ע]

משה אהרן הכהן קרוים
הרב דק"ק אניא יע"א.

ב) שמות ט', י"ד, כי בפעם הזאת אני שלח את כל מגפתי אל לבך. פירש"י: "למדנו מכאן שמכת בכורות שקולה כנגד כל המכות". רבים מקשים מה ענין מכת בכורות כאן? ונזכרתי דבר הגון, כי בדברי רש"י ז"ל הי' כתוב ראשי תיבות "מ"ב", והיא "מכת ברד". והמדפיסים מלאו את הראשי תיבות באי ידועתם בתיבות "מכת בכורות" במקום "מכת ברד" והבן. [עיין במזרחי, גור ארי' ולבוש האורה מה שכתבו בזה. חי"ע.]

שמואל זאב ק"מ
שו"ב בבארויד.

ג) רש"י בראשית י"ח, כ"ז. ואנכי עפר ואפר, "וכבר הייתי ראוי להיות עפר ע"י המלכים ואפר ע"י נמרוד". וצ"ע א"כ הול"ל ואנכי

אפר ועפר כפי סדר הזמנים ? דברי רש״י נובעים ממדרש רבה שם פמ״ט, „אמר אילו הרגני אמרפל לא הייתי עפר ואם שרפני נמרוד לא הייתי אפר״. (ועיין במהרזו״ו שם.) והנה בלקח טוב שם איתא בזה הלשון, „אמר אברהם אילו הרגני נמרוד לא הייתי עפר, אולי שרפני לא הייתי אפר״. ובלתי ספק צ״ל בלקח טוב אולי שרפני אמרפל לא הייתי אפר״. (ור״ש בובער לא הרגיש בזה.) וא״כ הוי כסדר הזמנים. וכן יש לתקן גם בב״ר שם. ולפי״ז יש לגרוס גם ברש״י, „וככר הייתי ראוי להיות עפר ע״י נמרוד ואפר ע״י המלכים״. וז״ב.

ד) רש״י בראשית ל״ג, ד׳. ויפול על צואריו וישקהו, נקוד על וישקהו לפי שלא נשקו בכל לבו. ופירש בשפ״ח שכונתו שנקד רק אותיות „ויקהו״ ממלה זו, מלשון הקהה את שיניו״ לפי שהיה בדעתו לנשכו. אמנם במסכת סופרים פרק ו׳ ובאבות דר״נ פל״ד, ש כ ו ל ו נ ק ו ד. ובפרקי דר״א פל״ז „אל תהי קורא „וישקהו אלא וישכהו״.

ח. י. ע.

הערות בספר הטורים ובנושא כליו.

א) ב״י או״ח סי׳ שס״ג בד״ה ומ״ש רבינו אפי׳ סמכו עליו מע״ש וכו׳ הוא דלא כפירש״י. ונוראות נפלאתי כי אחרי חפשי היטב ברש״י (עירובין ט״ו.) לא מצאתי שום רמז דרמיזא לזה. רק על „לחי העומד מאליו״ פירש״י שלא הוכשר לשם תיקון מבוי ולא הזמינוהו לכך. ופי׳ בב״י כונתו במ״ש ולא הזמינוהו לכך, היינו לומר דהא דבסמכו עליו פליגי היינו רק בסתם שלא הי׳ שם לחי מע״ש אבל בסמכו עליו בפירוש הוי כהוכשר לשם תיקון מבוי. וא״כ אולי גם לזה הדין דד׳ אמות נדון משום מבוי הוי כתקנו לשם מבוי דגם בד״א נדון משום לחי. אבל אם לזה נתכוון העיקר חסר מן הספר ובכה״ג לא ה״ל לסתום אלא לפרש. ועוד דהא קאי על דברי הטור, והטור מיירי בסמכו עליו בסתם כמבואר להמעיין שם.

הצעיר משה קאפל כ״ץ
חופ״ק רומונעוקא.

ב) טור או״ח סי׳ תרפ״ו, „וכשחל פורים ביום א׳ מקדימין התענית ביום ה׳ שלפניו, לפי שרגילין להרבות בו בסליחות ותחנונים ולא יתכן לעשות כן בע״ש, שלא יוכלו להכין צרכי שבת״. וכ׳ בב״י כן כתב הרקח בשם השאילתות. והנה בשאילתות פרשת ויקהל סימן ס״ו אות ד׳ כתב „מפני שאסור להתענות בע״ש מפני טרח שבת״ וכן אח״ז כתב „ואסור להתענות בשבת מפני כבוד שבת, ולא בע״ש מפני טרח שבת״. ולא הזכיר הטעם „לפי שרגילין להרבות בו בסליחות ותחנונים וכו׳״ ומשמע דאף מפני התענית גרידא אסור, דנטרד מחמתו מלטרוח לשבת.

ג) ב״י או״ח תרפ״ז „כתוב בא״ח וכו׳ כדי להקל על האנושים וכו׳״ (עיין אוצר החיים תרפ״ה צד פ״ז) וחכם אחד כתב לי שמלת „אנושים״ הוא לשון חולי וחולשת כמו״ש בתהלים תרפ״ה שברה לבי ואנושה.

ח. י. ע.

מעשה רקח.
הערות ותקונים בספר הרקח הגדול.
(המשך מצד ז׳)

ב) רקח ר״מ. „תענית אסתר אין לו סמך, אך בשאילתות דרב אחאי בפרשת ויקרא: וכשחל תענית אסתר להיות בשבת או בע״ש מקדימין ומתענין יום ה׳ בשבת מפני שהוא נס״. מה שכתב שהוא „בשאילתות דר״א בפרשת ויקרא״, היא ט״ס וצ״ל „בפרשת ויקהל״. וזה לשון השאילתות שם ס״ו אות ד׳. „אבל תענית בין כרכים בין כפרים בין עיירות כולן מתענין בשלשה עשר באדר, דאמר שמואל בר רב יצחק שלשה עשר זמן קהלה לכל היא, שנאמר ושאר היהודים אשר במדינת המלך נקהלו ועמד על נפשם ביום שלשה עשר לחדש אדר, מאי קהילה יום תענית, ומאי יום כניסה, שמתכנסים בו ויושבין בתענית ומבקשים רחמים״. — ומה שכתב, „וכשחל תענית אסתר להיות בשבת או בע״ש וכו׳ מפני שהוא נס״. אין לו שום ביאור, דהכי איתא בשאילתות שם „וכשחל שלשה עשר להיות בשבת (צ״ל „או בע״ש״ וכמו״ש בשאילתות לקמן.) מקדימין ויושבין בחמישי בשבת בתענית שהוא יום אחד עשר באדר, מפני שאסור להתענות בערב שבת מפני טורח שבת״. ובלתי ספק כי דברי רקח נלקו כאן בחסר, וחשמיט הסופר מדברי השאילתות מאמר שלם, כי חשב שלדבר אחד נתכוונו השני מאמרים ובאמת הם נפרדים זה מזה. כי בשאילתות שם כתב עוד בזה הלשון „ובזמן שחל שלשה עשר באדר להיות בערב שבת או בשבת מקדימין ומתענין בחמישי בשבת, מפני שהוא בשבת נס, ונס מקדימין ולא מאחרין. אבל תשעה באב בזמן שחל להיות בשבת מאחרין ומתענין לאחר שבת, מפני שהיה בו פורענות, ופורענות מאחרים ולא מקדימים. ואסור להתענות בשבת מפני כבוד השבת, ולא בע״ש מפני טורח שבת״. הנה במאמר הראשון כתב השאילתות טעם למה מקדימין ליום החמישי ולא מתענין בערב שבת, והיא מפני טרח שבת. ובמאמר השני כתב הטעם למה מקדימין לקודם השבת ולא מאחרין לאחר השבת, והיא דנס מקדימין ולא מאחרין. וכן צריך לומר ג״כ ברקח בתקונים, „וכשחל תענית אסתר להיות בשבח או בע״ש מקדימין ומתענין יום ה׳ בשבת [מפני שאסור להתענות בערב שבת מפני טורח שבת, ומקדימין ומתענין בחמישי בשבת] מפני שהוא נס [ונס מקדימין ולא מאחרין״]. והבן. (אמנם מ״ש בשאילתות „מפני שהוא בשבת נס״ צריך ביאור תיבות „בשבת״, הא אם חל אסתר תענית בשבת, ביום א׳ הנס? ונראה שהיא

מלה מיותרת. וצ״ל כמו״ש ברקח.) ועיין בטור ובי״ אר״ח תרפ״ו ובהערותנו שם. (אוצר החיים תרפ״ה צד פ״ז.)

ח. י. ע.

שרטוטים.

א) מר חיים יוסף מעטט מווארשוי שאלני: תחת איזה מזל נמצא החדש אדר שני? תשובה עיין דבש לפי לחיד״א מערכת כ׳ אות ט״ז. אין כשפים שולטים במי שנולד באדר שני. (רבינו אפרים בפי׳ עה״ת פ׳ בשלח ע״ש.) וביאר בבני יששכר מאמרי חודש אדר מאמר א׳ אות י״א. להיות שהכשפים נעשים ע״פ סדרי המזלות בשעה פלונית וביום פלוני ובמעשים משונים והחדש הזה אין לו מזל כיון שהוא נוסף על הי״ב. ולשמע אוזן שמעתי שגזירת המן היתה על חודש אדר שני וכן נמצא בספרי הקדמונים, ונ״ל בזה, דהנה המן הרשע היה מכשף גדול ועיין בכתבי האר״י ז״ל, ותדע שהי׳ מבחינת נחש הקדמוני מנחש ומכשף. וכן כל העמלקים. והנה השי״ת הפר עצתו במה שפעל ועשה שנפל לו הפור על חודש אדר שני שאין בו מזל ואין שולט בו כישוף. יעיי״ש.

ב) בפיוט שושנת יעקב לפורים, „ברוכה אסתר בעדי,״ מלת „בעדי״ רגילים לפרש, בעבורי, בשבילי. ולכן הוסיפו בקצת סדורים מלת „מגינה״ לפני מלת „בעדי״. וקצת הוסיפו מלת „המתפללת״ לפני מלת „בעדי״. אמנם בדפוסים הקדמונים לא מצאנו הוספות כאלה. וראיתי פי׳ נכון מהחכם שזח״ה, כי מלת „בעדי״ היא פירש „בתכשיט״ והב׳ הוא לשימוש. ומלת „עדי״ היא כמו ותבאי בעדי עדיים (יחזקאל ט״ז ו׳.) הכוונה, ברוכה אסתר בתכשיטים ובגדי מלכות אשר לבשה לבקש על עמה, כמ״ש וישם כתר מלכות בראשה, ותלבש אסתר מלכות.

ח. י. ע.

ג) הן נודע כי עד היום הזה אין אנחנו יודעים מקום קבורת ראב״ע ז״ל בבירור. זה אומר ברומא וזה אומר בקלהורה, צפון ספרד. ור׳ דוד כהנא בספרו „רבי אברהם אבן עזרא״ מביא כי לפי דברי ר׳ משה תקו מת ראב״ע באנגליא. ועיינתי באוצר נחמד חלק ג׳ עמוד 97, אשר משם הוציא הנ״ל את השערתו, ולא מצאתי שכתב ר״מ תקו שנפטר הראב״ע באנגליא. וזה לשונו: „ושמעתי מבני איגלאנט ששם מת (הראב״ע) ביניהם, כי פעם אחת היה ראב״ע רוכב ביער וכו׳ וחלה ומת מאותו חולי״. ואמרתי בלבי לחקור אם „איגלאנט״ הוא אנגליא או אולי היא איזה עיר אחרת, או איזה מדינה, כי הנה ר״מ תקו הנקרא גם ר׳ משה בר חסדאי חי בזמן הרמב״ן או קודם לו. והרמב״ן מזכירו בפ״ק דגיטין, באמרו „והחכם ר׳ משה בר חסדאי מפולניא שיחי׳ כתב וכו׳״. וכן ר״י מברונה הזכירו בתשובותיו בסימן קס״ח ותוספותיו לנדרים בסי׳ ר״י, וכתב שם „וכן כתב ר׳ משה בן חסדאי והוא ר״מ תקו״. והחכם

קירכהיים (אוצר נחמד שם) כתב שר״מ תקו היה מרבני אשכנז ושנפטר בניישטאדט אצל וויען. ועתה טרם כל עלינו לדעת אם בזמנו של הרמב״ן קראו היהודים לארץ בריטאניא של זמננו בשל „א י ג ל א נ ט״. כי הראב״ע קראו לו תמיד „א נ ג ל א ט י ר א״. ואולי היות שר׳ משה תקו היה דר באשכנז, אפשר שקראו לו תמיד „א י ג ל א נ ט״, במלת „לאנד״ בסוף, כלשון הגרמנית. אבל עוד חסר אות נו״ן ממלת „א י ג ל א נ ט״, אם לא שנאמר, כי במקום „א י ג ל א נ ט״ צ״ל „א נ ג ל א נ ט״ וכדאי לחקור בענין זה, למען דעת מקום קבורת הראב״ע ז״ל.

יהודא ליב פליישער, טמשוור.

בינתי בספרים

רשימות ביבליוגרפיות ודברי־בקרת.

גנזי קדם מאסף מדעי לתקופת הגאונים. ספר ראשון. ערוך על ידי דר׳ בנימין מנשה לווין, חיפה א״י תרפ״ב, בדפוס רפאל ח. ה. בירושלים. 110 עמוד 8°. ספר שני תרפ״ג בדפוס איצקאווסקי בערלין 50 עמוד 8°. ספר שלישי תרפ״ה דפוס מוינעשטער סט. לואיס 96 עמוד 8°.

תורת הגאונים מצאו להם גואל בהחכם חשלם מר ב. מ. לוין, הוא הולך ושוב בבתי העקד אשר באירופה ואמיריקה ללקט את כתבי יד — הקטועים וקרועים — של רבותינו הגאונים. ולא זה בלבד, אף הוא מצרפם ומלבנם, שיהיו ראוים לעלות על שלחן מלכים, מאן מלכי רבנן. וכל מי שטעם טעם עבודה הזאת, להעתק דברי הראשונים בתקונים והערות, יודע לערוך ערך עבודת החכם הזה, כי עבודה זו דרושה חכמה ומלאכה.

שלשה ספרים האלו העשירו אותנו במרגליות יקרות אשר היו ספונות וטמונות במחשכים. ורב תודות להמו״ל והמבאר. וה׳ יהי׳ בעזרו לגלות עוד אורות מאופל.

אפריון קובץ לדרוש ולעניני ישראל סבא. שנה שלישית. תרפ״ו. העורך והמו״ל ש. מיללער יאנקערס.

הירחון הזה אשר חדל להופיע איזה חדשים, קם לתחיה. וכאשר מלפנים, כן גם עתה, משובח בכל המעלות טובית. הרצאה קלה, לשון מזוקקה, ורעיונות־עממית. ולא רק בדברי אגדה וחמר לדרוש הוא מצטיין, כי אם מתעניין הוא גם במאורעות־החיים חהוים. ואגב יתבקרו תהלוכת בני עמנו. וכקטן וכגדול עוברים לפניו כבני מרון המאמרים האלו מעידים על עורכו שיש לו כשרון הסתכלות בעולם ובנפש בני־אדם. ואף כי לשונו לטושה כחרב חדה — סגנונו בנמוס ובדרך ארץ. יהי רצון שמעתה ועד עולם לא ירד מעל הבמה!

ח. י. ע.

תנחומי אבלים – לקהל עדת ישרון בסיג עט.

משתתף אני בצערכם במות עליכם רבכם עטרת ראשיכם אדומו"ר הגה"צ המפורסם ז"ל, צערכם צער כולנו, בנחמות ציון וירושלים תנוחמו.

העורך.

ברכת תנחומין

להרב הגאון מו"ה יעקב שלום קליין שליט"א הרב בהאלמין על הלקח עטרת ראשו אביו הרב הגאון המפורסם מו"ה אליהו קליין זצ"ל אב"ד דשם. בנחמות ציון וירושלים ינוחם.

העורך.

ספרים שנתקבלו במערכת.

מאמרי־בקרת יתפרסמו בגליונות הבאים.

מקרא ומסורת, מקראי קדש ע"י היסודות של תורת הפה וברוח מסורת ח"א, מאת הרב ישעי' רייכער, מחירו דולר אחד.
Rabbi J. Reicher, ISMAIL, (Bassarabia).

גפי איש, ביאור רחב על ששה סדרי המשנה, ח"א על סדר זרעים, מאת הרה"ג אברהם שטערן דיין בקה"י נעוועזאמקי.
Rabbin Abraham Stern NOVE-ZAMKY, (Slovensko).

התורה והתלמוד, פתיחה רבתי למשניות, עפ"י שיטה חדשה בהגיון לה"ק, בתכונת השמות והפועלים וכו' מאת דוד גאלאמב בערלין תרפ"ד.

אפריון קובץ לדרוש ולעניני ישראל סבא העורך שמואל מיללער. החתימה שני דולר לשנה למפרע.
Apiryon, Room 206 Flagg Bldg. YONKERS N. Y. (America).

דיוקים על התורה, איבערזעטצונג אונד בעמערקונגען, פאן ראבבינער דר' וואלף קלן, 6 העפטען.

דרשות מהרי"ח יכלכל דרושים בהלכה ואגדה למועדים ולימים נוראים ולשבתות השנה, חובר מאת הרב הגאון מוה"ר ישראל חיים דייכעס אבדק"ק לעדז באנגליאה.

גבעת שאול ספר כולל ביאור מספיק לשירי ר' יהודה הלוי חברו הרב המנוח ר' שאול בן עבדאללה יוסף תושב הונקונג, הוציאו והגיהו שמואל קרויס בווינא.

כנסת ישראל על פרקי אבות עם פי' רש"י ומדרש שמואל, וזר סביב ביאורים וחידושים נפלאים מלוקטים מכל הספרים ישנים וגם חדשים, על ידי הה"ג המגיד המפואר מו"ה ישראל גלדמן נ"י בגוו"ד פרק ראשון ופרק שני.
Rabbi Izidor Goldmann, ORADEA-MARE Str. Saguna 19 Rom.

ספר מחזה אברהם מכילה קע"ב חדות ופתרונן מאת הרב הגאון הגדול המצוין וכו' מו"ה אברהם זלה"ה רב בעיר פרומושיקע, עם הערות בשם "לקוטי יעקב" מאת בנו הה"ג מוה"ר יעקב שעכטער הרב במנשסטר אנגליה.
Rabbi J: Schachter 134 Gt. Clowes St. MANCHESTER Engl

ראה זה חדש! ראה זה חדש!

בבית המערכת „אוצר־החיים" יש להשיג ספרים אלו

ספר חסידים מרבינו יהודה החסיד עפ"י פי' מחחיד"א והגהות בשם „מקור חסד" מראה מקומות מהה"ג ראובן מרגליות ועוד כ"ב מעלות והוספות והגהות מחכמי הדור ובראשם מהרב הגאון המפורסם לתהלה מהר"ם אריק זצ"ל אבדק"ק טארנא. 600 עמודים. מחירו 200 לעי.

תולדות רבינו חיים בן עטר בעל „אור החיים" הקדוש. מאת ר' מרגליות מלבוב ע"ב עמודים מחירו חמישים לעי.

הנני להודיע להמחברים והמו"ל הנכבדים, שהגדלתי והרחבתי את

בית דפוסי

בחמשה מכונות גדולות ויצקתי לי מכל מיני אותיות מרובעות. עם נקודות ובלי נקודות, ומכל מיני אותיות רש"י. והכל נדפס בבית דפוסי רק על אותיות חדשות. גם הגדלתי את

בית יציכת האותיות (שריפטגיעססעריא)

ואוכל לצקת כל מיני אותיות מינים ממינים שונים, גם אוכל **לעשות פלאטען** מכל ספר. נוסף על זה הוספתי עוד

בית חרושת לכריכת ספרים

עם מכונות הנצרכים. ואוכל לכרוך הספרים בכל מיני כריכה במחיר נמוך מאד כריכה חזקה מפוארה מזוהבת ומהודרה. גם הפועלים מומחים איש איש על עבודתו, עד שבאתי ב"ה במצב הכי ערב שיש לאל ידי לגמור שני בויגען ספר מדי יום ביומו. ולשלחם עד"ז שההוצאות המשלוח לא יהי' רק מעוטא דמעוטא והכל על מקומו יבא בשלום לבטח. הלוקחים ישבעו רצון באופן היותר טוב.

הק' יעקב ווידער המדפיס.

Jacob Vider SEINI (Szinérváralja) com. Sătmar Romania.